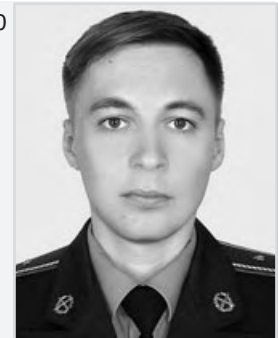

О. В. Макарюк

кандидат економічних наук, доцент,
заступник директора Центру заочної,
дистанційної та вечірньої форм навчання,
Сумський державний університет, Україна
makaryuk@gmail.com

УДК 330.320

Б. А. Москаленко

аспірант кафедри економіки та
бізнес-адміністрування,
Сумський державний університет, Україна
b_mos@mail.ru

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КІПРОМ

Анотація. У статті представлено аналіз особливостей інвестиційного процесу між Україною та Республікою Кіпр, динаміки обсягів інвестицій та їх структури. Досліджено значення надходжень від резидентів Республіки Кіпр для вітчизняних підприємств і держави у цілому. Авторами зроблено висновки щодо якості прямих інвестицій з Кіпру в українську економіку та їх впливу на інвестиційний потенціал вітчизняних підприємств. Представлено рекомендації щодо підвищення ефективності державної політики регулювання іноземних інвестицій.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, інвестиційний потенціал підприємств, інвестиційний ринок, Республіка Кіпр, українська економіка.

А. В. Макарюк

кандидат економічних наук, доцент, заступник директора
Центра заочної, дистанційної та вечірньої форм навчання,
Сумський державний університет, Україна

Б. А. Москаленко

аспірант кафедри економіки та бізнес-адміністрування,
Сумський державний університет, Україна

ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПРОЦЕССА МЕЖДУ УКРАИНОЙ И КИПРОМ

Аннотация. В статье представлен анализ особенностей инвестиционного процесса между Украиной и Республикой Кипр, динамики объемов инвестиций и их структура. Исследовано значение поступлений со стороны резидентов Республики Кипр для отечественных предприятий и государства в целом. Авторами были сделаны выводы о качестве прямых инвестиций от резидентов Кипра в украинскую экономику и их влиянии на инвестиционный потенциал отечественных предприятий. Представлены рекомендации по повышению эффективности государственной политики регулирования иностранных инвестиций.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиционный потенциал предприятий, инвестиционный рынок, Республика Кипр, украинская экономика.

Oleksii Makariuk

PhD (Economics), Associate Professor, Sumy State University, Ukraine
2 Rimsky-Korsakov Str., Sumy, 40007, Ukraine

Bogdan Moskalenko

PhD Student, Sumy State University, Ukraine
2 Rimsky-Korsakov Str., Sumy, 40007, Ukraine

FEATURES OF INVESTMENT BETWEEN UKRAINE AND CYPRUS

Abstract. *Introduction.* Current state of the investment market in Ukraine is characterized by the nature of the crisis. Residents of Cyprus are the biggest foreign investors in the Ukrainian economy in recent years. The basis for the development of the investment potential of Ukrainian enterprises is high-quality foreign investment. *Purpose.* Thus, the actual problem is the research of the investment process between Ukraine and Cyprus to develop recommendations on optimization its management. *Results.* During the study period, the volume of investments from residents of the Republic of Cyprus in the Ukrainian economy grew steadily. With this also proportionally grew investment by residents of Ukraine to the economy of Cyprus. Based at the analysis results, the authors concluded that much of the foreign direct investments by residents of Cyprus are of Ukrainian origin. Poor tax law allows investors to Ukraine from around the world via intermediaries of the Republic of Cyprus to avoid a large part of the tax burden while investing in businesses in Ukraine. *Conclusion.* Foreign direct investment by residents of the Republic of Cyprus is not a quality with little impact on improving the investment potential of Ukrainian enterprises. The low tax rates attract capital to Cyprus from all over the world. Therefore, the actual residency of the large part of foreign direct investment by the law of the Republic of Cyprus in Ukraine's economy is almost impossible to establish.

Keywords: foreign direct investment; the investment potential of enterprises; investment market; investment; Republic of Cyprus; Ukraine's economy.

JEL Classification: E22, E29, E44, E60, F21

Постановка проблеми. Сьогодні інвестиційний комплекс України знаходиться у кризовому стані. Тому важливою складовою розвитку економіки України має стати збільшення обсягів залучення прямих іноземних інвестицій, які, крім фінансових ресурсів, надають доступ до передових зарубіжних технологій та інновацій, а також іноземного досвіду впровадження й управління ними. Найбільшим інвестором в економіку України нині є Республіка Кіпр, яка

при цьому є найпопулярнішим об'єктом інвестування з боку резидентів нашої країни. За таких обставин, а також враховуючи ключову роль іноземних інвестицій у формуванні інвестиційного потенціалу нашої економіки, дослідження особливостей інвестиційних процесів за участі України та Республіки Кіпр набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування інвестиційної політики, інвестиційного ринку

та вивчення інвестиційного потенціалу присвячені дослідження цілого ряду вітчизняних – Ареф'єв М. І. [1], Васильєва Т. В. [2], Леонов С. В. [3], а також зарубіжних – Амрам М. (Amram, 1999) [4], Фабозці Ф. (Fabozzi, 2010) [5], Макдональд Р. (McDonald, 1985) [6], Пиндайк Р. (Pindyck, 1987) [7] – учених.

Водночас, особливостям інвестиційної співпраці між Україною та Кіпром, який є її найбільшим інвестиційним партнером, у роботах вітчизняних і зарубіжних учених майже не приділяється уваги. Відмітимо, що в сучасних умовах політичної та економічної нестабільності, а також постійних змін у податковому законодавстві України дослідження динаміки, структури й особливостей руху прямих іноземних інвестицій в економіці країни швидко втрачають свою актуальність. З огляду на це проблеми руху інвестицій між Україною та Республікою Кіпр у контексті формування інвестиційного потенціалу вітчизняних підприємств набувають особливої важливості й потребують докладного дослідження.

Мета статті: проаналізувати особливості руху інвестицій між Україною та Республікою Кіпр, їх динаміку і структуру за видами економічної діяльності, а також визначити ступінь та характер впливу діяльності резидентів Республіки Кіпр на формування інвестиційного потенціалу вітчизняних підприємств.

Основні результати дослідження. Значний вплив на розвиток національної економіки країни справляють іноземні інвестиції. Їх залучення дає поштовх до активізації інвестиційного процесу, впровадження ефективних та екологічних технологій, використання провідного зарубіжного досвіду, зростання інвестиційного потенціалу країни у цілому.

Слід зазначити, що найбільший якісний вплив на інвестиційний потенціал українських підприємств мають інвестиції резидентів розвинених країн. По-перше, такі інвестиції, крім фінансових ресурсів, містять кращий досвід, технології та інформацію, що здатні підвищити конкурентоспроможність об'єктів інвестування в майбутньому. По-друге, проникнення на ринок розвинених країн дозволяє не тільки розширювати масштаби діяльності для вітчизняних підприємств, а й слугує свого роду лакмусовим папірцем бездоганної якості продукції і прозорості діяльності такого виробника, що, своєю чергою, дозволить розміщувати на світових ринках власні боргові фінансові інструменти за найнижчими цінами, а пайові – за найвищими.

За даними Державної служби статистики, від 01.01.2012 р. до 01.10.2013 р. обсяг прямих інвестицій в економіку нашої країни збільшився на \$6231,3 млн., або на 12,36% [8]. Головною країною-інвестором залишається Кіпр, обсяги інвестування якого зросли протягом згаданого періоду на \$5356,8 млн., або на 40,11%, і станом на 01.10.2013 р. досягли \$18 712,0 млн. [8]. Таким чином, у структурі іноземних інвестицій у вітчизняну економіку питома вага Кіпру склала 33,08% (табл. 1).

Слід відзначити, що протягом аналізованого періоду інвестиції з Кіпру до України збільшувалися за всіма видами економічної діяльності (рис.). Найбільший відносний приріст (306,57%) протягом 2012 року спостерігався в галузі виробництва і розподілення електроенергії, газу і води [8]. До об'єктів цієї

Таблиця 1
Розподіл прямих іноземних інвестицій в Україну за країнами-інвесторами

Країни світу	Прямі іноземні інвестиції станом на					
	01.01.2012		01.01.2013		01.10.2013	
	млн. дол. США	% до загального обсягу	млн. дол. США	% до загального обсягу	млн. дол. США	% до загального обсягу
Кіпр	13355,2	26,53	17275,1	31,72	18712,0	33,08
Німеччина	7391,0	14,68	6317,0	11,60	6194,8	10,95
Нідерланди	4898,0	9,73	5168,6	9,49	5504,0	9,73
Австрія	3418,8	6,79	3401,4	6,25	3216,4	5,69
Об'єднане Королівство	2593,4	5,15	2556,5	4,69	2724,4	4,82
Віргінські острови (Брит.)	1666,0	3,31	1884,9	3,46	2452,4	4,34
Франція	2260,4	4,49	1765,3	3,24	1843,0	3,26
Швеція	1756,8	3,49	1600,1	2,94	432,6	0,76
Швейцарія	947,7	1,88	1106,2	2,03	1277,5	2,26
РФ	3600,4	7,15	3785,8	6,95	3842,1	6,79
Інші країни	8446,2	16,78	9601,5	17,63	10366,0	18,33
Загалом	50333,9	100,00	54462,4	100,00	56565,2	100,00

Джерело: Складено автором на основі [8]

галузі належать газорозподільні та енергетичні компанії, газові свердловини, електростанції. Згідно із газовим контрактом між НАК «Нафтогаз України» і ВАТ «Газпром» від 12.01.2009 р., постачання природного газу в Україну у 2012 році відбувається за ціною, найвищою за всю історію вітчизняної економіки та фактично найвищою в Європі та світі.

Окрім очевидних проблем для вітчизняних підприємств і населення, така ситуація активізувала пошук та впровадження енергозберігуючих, екологічних технологій і загалом прискорила процес модернізації промисловості в Україні. Таким чином, вищезгаданий вид економічної діяльності отримав поштовх для розвитку завдяки вітчизняним та іноземним інвестиціям.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2011 року № 143-р «Про перелік офшорних зон», прийнятого на виконання п. 161.2 ст. 161 Податкового кодексу, Україна не визнає Республіку Кіпр офшорною зоною [9].

Між Україною та Республікою Кіпр 08.11.2012 р. було підписано, а 04.07.2013 р. ратифіковано Конвенцію «Про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи», що набула чинності від 01.01.2014 [10]. Отже, до кінця 2013 року між Україною і Республікою Кіпр фактично діяла

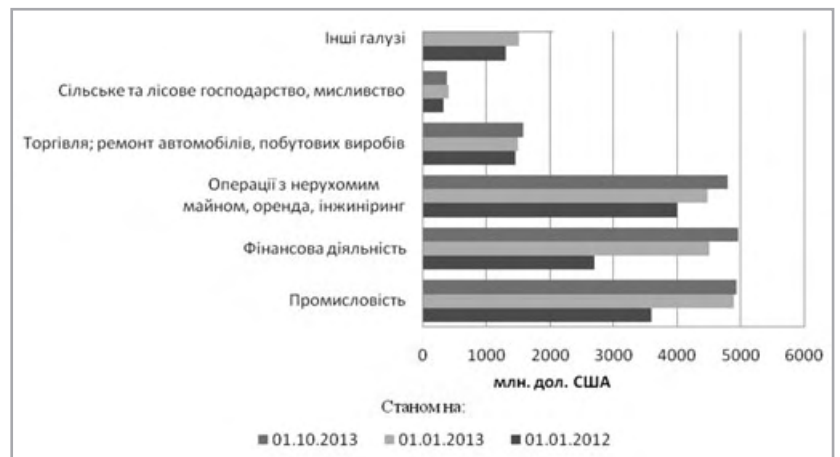

Рис. Динаміка обсягів прямих інвестицій з Кіпру в економіку України за видами економічної діяльності

Джерело: Складено автором на основі [8]

угода, укладена між СРСР та Кіпрською республікою від 29.10.1982 р., за якою взагалі не оподатковувалися доходи резидента однієї країни, отримані в іншій, у вигляді платежів за володіння авторськими правами і ліцензіями, дивідендів і відсотків.

Подібний стан справ дозволяє вітчизняним підприємцям реєструвати юридичну особу в Республіці Кіпр, продати їй частину свого бізнесу у вигляді акцій підприємств і повертати прибутки від діяльності фактично власного підприємства, уникаючи оподаткування в Україні. Оскільки таке підприємство формально належить іноземному інвесторові, то прибуток надходить саме нерезиденту, а, як уже зазначалося вище, за угодою від 29.10.1982 р. такий прибуток не оподатковувався в Україні. Після цього прибуток українського підприємства повертався до його фактичного власника у вигляді дивідендів, що їх щедро сплачувала кіпрська компанія своєму основному акціонеру. Таким чином, бюджет України недотримував значні обсяги податку на прибуток з усіма відповідними наслідками.

Згідно з новим документом, замість діючих нульових ставок дивіденди українських акціонерів кіпрських юридичних осіб будуть обкладатися за ставкою від 5 до 15%. При цьому 5% загальної суми дивіденду сплачує фактичний власник, котрий володіє не менш як 20% капіталу компанії або інвестував у придбання акцій чи інших прав компанії не менш ніж 100 тис. євро. Водночас дохід від акцій інших акціонерів оподатковується за ставкою 15% [11].

До того ж замість нульових ставок почнуть діяти 10%-й або 5%-й податок на роялті, 2%-й – на дохід від боргових вимог. Доходи від відчуження нерухомості можуть оподатковуватися відповідно до законодавства договірної сторони. Прибуток від підприємницької діяльності оподатковується тільки у країні, у якій здійснюється така діяльність [11].

Резиденти Республіки Кіпр виступають не лише як інвестори, а і як об'єкти інвестування. Наприклад, протягом останніх трьох років питома вага Республіки Кіпр у структурі інвестицій з України в економіку країн світу становить близько 90% (табл. 2) [8].

із нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання індивідуальних послуг підприємцям (на \$523,89 млн., або на 8,93%). При цьому обсяги інвестування у фінансову діяльність залишилися майже без змін (приріст за період склав \$4 млн., або 0,01%) [8].

Станом на 01.10.2013 р. прями інвестиції з України в економіку Кіпру склали \$5818,4 млн., а у зворотному напрямку – \$18 712,0 млн. [8]. Враховуючи фінансові проблеми Кіпру, особливо кризу 2012–2013 років, однією із причин якої було інвестування банками Кіпру в боргові зобов'язання Греції, можемо говорити про те, що нарощення обсягів прямих інвестицій з боку резидентів Республіки Кіпр в економіці України фактично відбувається із джерел, які мало пов'язані власне із цією острівною державою.

Таким чином, близько третини загального обсягу інвестицій резидентів Кіпрської Республіки фактично є реінвестиціями вітчизняних підприємців, що з тих чи інших причин не бажають декларувати доходи від підприємницької діяльності в Україні.

Слід зазначити, що прями іноземні інвестиції надходять в кіпрську економіку не лише з України. Помірні ставки оподаткування приваблюють на Кіпр капітал з усього світу, тому резидентність більшої частини прямих іноземних інвестицій з боку юридичних осіб Республіки Кіпр в економіці України встановити майже неможливо.

Висновки. Інвестиції резидентів Республіки Кіпр не можна вважати якісними, оскільки вони не мають нематеріальної складової – новітніх технологій, досвіду, інформації, гудвілу загалом. Однак попри це фінансові надходження, спрямовані в розвиток вітчизняних підприємств, покращують їх інвестиційний потенціал, хоч і не приносять великої користі для держави у цілому. Зважаючи на це, на нашу думку, Верховній Раді України слід розширити перелік офшорних зон, включивши до них країни, які, по суті, спекулюють розмірами ставок оподаткування діяльності підприємств з метою залучення зловних фінансових ресурсів. При цьому доцільно також збільшити податкове навантаження на доходи, отримані від володіння нематеріальними активами в офшорних зонах, для резидентів України, аби запобігти ухиленню від оподаткування доходів від фактичного використання ресурсів на території України.

Дослідження динаміки, структури та джерел прямих іноземних інвестицій мають здійснюватися на постійній основі, оскільки це дозволяє виявити проблеми та основні тенденції цього процесу, а відтак сформулювати механізм ефективного управління інвестиційним потенціалом вітчизняних підприємств.

Література

1. Арефьев М. И. Концепция формирования источников финансирования инвестиций в экономике / М. И. Арефьев // Финансы и кредит. – 2001. – № 11. – С. 23–34.
2. Васильева Т. А. Инвестиционный рынок Украины: проблемы та перспективи розвитку / Т. А. Васильева, С. В. Леонов, О. В. Макарюк // Економічний простір : збірник наукових праць. – 2009. – № 28/1. – С. 77–85.

3. Леонов С. В. Сутнісний аналіз інвестиційного ринку та його ролі у функціонуванні економічної системи / Т. А. Васильева, С. В. Леонов, О. В. Макарюк // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Економічні науки. – 2009. – Випуск 85. – С. 16–22.
4. Amram M. Real options: Managing strategic investments in an uncertain world / M. Amram, N. Kulatilaka. – Boston, MA : Harvard Business School Press, 1999. – P. 145–163.
5. Финансовые инструменты ; под ред. Ф. Фабоцци ; пер. с англ. Е. Восстриковой, Д. Ковалевского, М. Орлова. – М. : Эксмо, 2010. – 864 с.
6. Donald R. Investment and The Valuation of Firms When There Is an Option to Shut Down / R. Donald, D. Siegel // International Economic Review. – 1985. – Vol. 26. – № 2. – P. 331–349.
7. Majda S. Time to Build, Option Value and Investment Decisions / S. Majda, R. Pindyck // Journal of Financial Economics. – 1987. – Vol. 18. – № 1. – P. 7–27.

Таблиця 2
Прями інвестиції (акціонерний капітал) з України, вкладені в економіку Республіки Кіпр (за видами економічної діяльності)

Вид економічної діяльності	Прями інвестиції станом на					
	01.01.2012		01.01.2013		01.10.2013	
	млн. дол. США	% до загального обсягу	млн. дол. США	% до загального обсягу	млн. дол. США	% до загального обсягу
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг	5863,5	92,45	5331,8	91,76	5339,6	91,77
Фінансова діяльність	442,7	6,98	442,7	7,62	442,7	7,61
Інші галузі	35,9	0,57	36	0,62	36	0,62
Загалом	6342,1	100,00	5810,5	100,00	5818,4	100,00

Джерело: Складено автором на основі [8]

За даними табл. 1 можемо зробити висновок, що найбільш привабливими видами економічної діяльності на території Республіки Кіпр для вітчизняних інвесторів є операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання індивідуальних послуг підприємцям – питома вага цього виду діяльності коливається від 92,45% станом на 01.01.2012 р. до 91,77% станом на 01.10.2013 р. Значну частку у структурі вітчизняних інвестицій в економіці Кіпру станом на 01.10.2013 р. становить фінансова діяльність – 7,61% [8].

Дослідивши динаміку обсягів інвестицій у згадані галузі та економіку Кіпру в цілому, варто зазначити, що протягом періоду аналізу відбулося скорочення загального обсягу інвестицій на \$523,45 млн., або на 8,26%. Така тенденція пояснюється зменшенням обсягів інвестування в операції

8. Державна служба статистики України / Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
9. Про перелік офшорних зон : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2011 № 143-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80>
10. Про ратифікацію Конвенції між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи та Протоколу до неї : Закон України від 04.07.2013 № 412-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/412-18/paran2#n2>
11. Про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи : Конвенція Кабінету Міністрів України від 08.11.2012 № 196_016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/196_016

Стаття надійшла до редакції 28.02.2014

References

1. Arefiev, M. (2001). Concept formation sources of financing investment in the economy. *Finansy i kredit (Finance and Credit)*, 11, 23-34 (in Russ.).
2. Vasylieva, T., Lieonov, S., & Makariuk, O. (2009). Investment Market of Ukraine: problems and prospects. *Ekonomichnyi prostir (Economic Space)*, 28/1, 77-85 (in Ukr.).
3. Lieonov, S., Vasylieva, T., & Makariuk, O. (2009). Analysis of the merits of the investment market and its role in the economic system functioning. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva (Herald of Kharkiv National Technical University of Agriculture)*, 85, 16-22 (in Ukr.).

4. Amram, M., & Kulatilaka, N. (1999). Real options: Managing strategic investments in an uncertain world. *Harvard Business School Press*, 145-163 (in Eng.).
5. Fabozzi, F. (2010). *Financial instruments* (E. Vostrikov, J. Kowalewski, M. Orlov, Trans.). Moscow: Eksmo (in Russ.).
6. McDonald, R., & Siegel, D. (1985). Investment and the Valuation of Firms When There Is an Option to Shut Down. *International Economic Review*, 26 (2), 331-349.
7. Majda, S., & Pindyck, R. (1987). Time to Build, Option Value and Investment Decisions. *Journal of Financial Economics*, 18(1), 7-27.
8. The State Statistics Service of Ukraine (*Official website*). Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua> (in Ukr.).
9. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2011). *On the list of offshore zones (The Resolution)*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80> (in Ukr.).
10. The Government of Ukraine (2013). *On ratification of the Convention between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Cyprus for the Avoidance of Double Taxation and Prevention of Fiscal Evasion with Respect to Taxes on Income and the Protocol thereto (Law of Ukraine)*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/412-18/paran2#n2> (in Ukr.).
11. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2012). *The avoidance of double taxation and prevention of fiscal evasion with respect to taxes on income (The Convention)*. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/196_016 (in Ukr.).

Received 28.02.2014

I. А. Голованова

доктор медичних наук, професор,
завідувачка кафедри соціальної медицини,
організації та економіки охорони здоров'я,
ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна
академія», Полтава, Україна
yagyna.ua@mail.ru

УДК 614.2

О. И. Краснова

аспірант кафедри політекономії, Полтавський
національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, Україна
krasnova-o@mail.ua

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ РЕФОРМИ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ДОСВІД ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇН ТА ДОЦІЛЬНІСТЬ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз розвитку систем охорони здоров'я постсоціалістичних країн. Досліджено досвід реформування охорони здоров'я в Польщі, Чехії та Болгарії і визначено ті його складові, що можуть бути корисними для України. Розглянуто перспективи та механізми впровадження обов'язкового медичного страхування в Україні із використанням ефективно зарубіжної практики. Наголошено, що для цього насамперед необхідно розробити програму створення системи страхової медицини з урахуванням специфіки її нинішнього стану. Найприйнятнішою для України, на думку авторів, є бюджетно-страхова модель функціонування обов'язкового медичного страхування.

Ключові слова: охорона здоров'я, страхова медицина, реформування системи охорони здоров'я, обов'язкове медичне страхування.

И. А. Голованова

доктор медицинских наук, профессор, заведующая кафедрой социальной медицины, организации и экономики здравоохранения, Украинская медицинская стоматологическая академия, Полтава, Украина

О. И. Краснова

аспирант кафедры политэкономии, Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко, Украина

ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ РЕФОРМИ СФЕРИ ЗДОРОВООХРАНЕННЯ:

ОПЫТ ПОСТСОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ СТРАН И ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТЬ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация. В статье осуществлен сравнительный анализ развития систем здравоохранения постсоциалистических стран. Исследован опыт реформирования здравоохранения Польши, Чехии и Болгарии и определены его составляющие, которые могут быть полезными для Украины. Рассмотрены перспективы и механизмы внедрения обязательного медицинского страхования в Украине с использованием эффективной зарубежной практики. Отмечено, что для этого, прежде всего, необходимо разработать программу создания системы страховой медицины с учетом специфики ее нынешнего состояния. Приемлемой для Украины, по мнению авторов, является бюджетно-страховая модель функционирования обязательного медицинского страхования

Ключевые слова: здравоохранение, страховая медицина, реформирование здравоохранения, обязательное медицинское страхование.